

ODNOSI S VRŠNJACIMA I SOCIJALNA KOMPETENCIJA – ULOGA OBITELJI

Kolegij: Inkluzivni pristup odnosu s vršnjacima

Nositelj: Doc.dr.sc. Anamarija Žic Ralić

Diplomski studij Edukacijske rehabilitacije

ZAŠTO NEKA DJECA IMAJU SOCIJALNE VJEŠTINE, DOK SE KOD DRUGE MANIFESTIRA DEFICIT TIH VJEŠTINA?

- Pošlo se od pretpostavke da obitelj ima značajan utjecaj na razvoj socijalne kompetencije
- Direktan obiteljski utjecaj (t.j. nastojanja roditelja da utječu na odnose s vršnjacima u svoje djece)
- Indirektni utjecaj (t.j. obiteljski procesi bez direktnog utjecaja na odnose s vršnjacima, kao što su privrženost, odgojni stilovi roditelja, roditeljske uloge, stres roditelja i sl.)

ISTRAŽIVANJA DIREKTNOG UTJECAJA

- Sudjelovanje majki u igri s vršnjacima, kod vrlo male djece potiče razvoj kompetencije u odnosima s vršnjacima, ali kada majke sudjeluju u igri djece starije dobi, dolazi do deficita u razvoju socijalnih vještina djeteta i do odbijanja djeteta od strane vršnjaka.
  - Majke djece s teškoćama u razvoju pomnije promatraju igru svoje djece i češće predlažu vrste igara nego što to rade majke tipične djece (Guralnik, 1999).
  - Roditelji manje socijalno vješte djece usmjeravaju svoju djecu u igri s vršnjacima češće od roditelja socijalno kompetentnije djece (Ladd and Golter, 1988; Mize et al., 1995)
  - Djeca, pogotovo dječaci, skloni su adaptaciji s vršnjacima u vrtiću ukoliko su njihovi roditelji stvarali prilike za aktivnosti igre s vršnjacima prije ulaska u vrtić ili su ih poučavali da iniciraju svoje termine za igru.
-

RODITELJI DOPRINOSU USPJEHU SVOJE DJECE U ODNOSIMA S VRŠNJACIMA KADA:

- Daju kompetentne savjete vezano uz odnose s vršnjacima,
- Nadziru njihovu igru na suportivan i razvojno prikladan način,
- Redovito omogućuju interakciju s vršnjacima (t.j. grupe za igru, igraonice).

INICIRANJE I NADZOR NAD DJEČJOM IGROM

- Što više roditelji organiziraju aktivnosti neformalne igre to će biti veća
  - Prihvaćenost od strane vršnjaka u razredu za dječake
  - Sklonost djevojčica i dječaka za sudjelovanje u prosocijalnim aktivnostima s vršnjacima
- Jako uključen, nametljiv oblik nadzora inhibira djetetovu kompetenciju, dok više indirektan stil supervizije podiže djetetovu autonomiju i usvajanje vještina.
  - Supervizija niske kvalitete može imati negativne efekte na socijalnu kompetenciju djece ako je učestalo primjenjivana

OBITELJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Roditelji spoznali važnost potrebe za kontinuiranim odnosima djece s teškoćama i njihovih vršnjaka koji su važni za produbljivanje prijateljskih odnosa te odlučili poticati svoju djecu na češće i kvalitetnije odnose s vršnjacima. (Overton i Rausch, 2002).
- Roditelji djece s teškoćama istaknuli (Overton i Rausch, 2002)
  - Djecu s teškoćama u razvoju potrebno je naučiti kako se igrati
  - Žele da njihova djeca ostvaruju obostrano kvalitetno prijateljstvo
- Djeca s blažim teškoćama u razvoju imaju manju socijalnu mrežu, igra s vršnjacima manje je učestala i rjeđe je u njihovom obiteljskom domu u usporedbi s tipičnim vršnjacima (Guralnik 1999)

ISTRAŽIVANJA O INDIREKTNIM UTJECAJIMA OBITELJI - PRIVRŽENOST

Ainsworth sa suradnicima (1978) definira tri glavna oblika rane afektivne privrženosti na relaciji roditelj – dijete:

- **Sigurna privrženost** – posljedica dosljednog odgovora na djetetove potrebe. Djeca razvila unutarnji model sebe kao vrijedne i kompetetne osobe, a model drugih kao dostupnih.
- **Anksiozno-ambivalentna privrženost** – posljedica je nedosljednog zadovoljavanja djetetovih potreba. Roditelji djecu i odbijaju i prihvaćaju, na njihova ponašanja djeca odgovaraju odbijajući i tražeći pažnju. Dijete razvija unutarnji model sebe kao nesigurne i bojažljive osobe, a model drugih kao nepouzdatih osoba.
- **Izbjegavajuća privrženost** - posljedica dosljednog odbacivanja djeteta. Roditelji ne zadovoljavaju potrebe svog djeteta, a dijete izbjegava kontakt s njima. Emocionalna distanca koju su djeca razvila, štiti ih od boli roditeljskog odbacivanja. Dijete razvija model sebe kao bazično samog i neželjenog, gase se ponašanja koja traže bliskost, te se javlja niz destruktivnih ponašanja.

PRIVRŽENOST

- Siguran odnos s roditeljima, nasuprot nesigurnoj privrženosti, doprinosi
    - Više angažiranom, afektivno pozitivnom i kooperativnom ponašanju djeteta u odnosima s vršnjacima (Ladd, 1999.)
    - Djeca su pribranija i manje uznemirena u vršnjačkim skupinama od djece koja se u odnosu s majkom osjećaju nesigurnom (Klarin, 2002)
  - Dijete sa sigurnom privrženošću
    - Više pristupačno i manje kritično te uspostavlja veze koje su kvalitetnije kao što je prijateljstvo (Ladd, 1999)
  - Djeca s nesigurnom privrženosti
    - Manje kompetentna s vršnjacima i više sklona negativnim reakcijama na vršnjake čak i kad su njihovi pokušaji pozitivni (Ladd 1999)
  - Roditelji djece s teškoćama pokazali su osjetljivost na potrebe svoje djece (Sperling i Mowder, 2006)
-

DJETETOVA PREDODŽBA ODNOSA RODITELJ-DIJETE GENERALIZIRA SE NA VRŠNJAKE

- Djeca koja su sklona svoje roditelje percipirati kao odbijajuće, više su sklona pripisivati nasilne namjere poznatim i nepoznatim vršnjacima
- Djeca koja ostvaruju kvalitetan odnos sa svojom obitelji u kojem vlada međusobno povjerenje, opisuju i svoju prijateljsku vezu kvalitetnom i imaju više bliskih prijatelja (Colin, 1996., Klarin, 2002).
- Prihvaćanje i potpora koju roditelji pružaju djetetu potiče dijete na slobodno istraživanje vlastitih mogućnosti, ograničenja, otkrivanje kompetentnosti koje ima značajnu ulogu u razvoju slike o sebi (Deković i Meeus, 1997., Klarin, 2002).
- Djeca koja svoj odnos s roditeljima opisuju pozitivnim imaju bolju sliku o sebi (socijalno samopoštovanje) koja dalje potiče ostvarivanje kvalitetnijih odnosa s najboljim prijateljem i uvjetuje manji stupanj odbačenosti u vršnjačkoj skupini (Klarin, 2002).

ODNOS RODITELJ -DIJETE

- Postoji povezanost dječje kompetencije u odnosima s vršnjacima sa sposobnošću roditelja
  - da uključe djecu u obostrano pozitivne interakcije,
  - roditeljskim induktivnim zaključivanjem i
  - roditeljskom emocionalnom i jezičnom pristupačnošću
- Kombinacija majčine nasilnosti i neprivrženosti ima različite posljedice za dječake i djevojčice:
  - Dječacima uzrokuje povećanje agresivnosti u ranim godinama školovanja
  - Djevojčice se pokoravaju što dovodi do smanjenja agresivnosti tijekom vremena – prihvaćaju za njih nepovoljnu situaciju bez otpora

ODNOS RODITELJ – DIJETE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Efekt sudjelovanja djece s teškoćama u igri s roditeljima će za ovu djecu vjerojatno biti ograničen zbog posebnih zahtjeva koje djeca s teškoćama postavljaju spram svojih obitelji (Stoneman, 1997; prema Guralnik 1999). Stoga će mogućnosti za razvoj sposobnosti međusobnog razumijevanja i emocionalne regulacije biti ograničene.

RODITELJSKI ODGOJNI POSTUPCI

- **Autoritativno roditeljstvo** – najpoželjniji stil - Kombinacija je to visoke razine topline i razumijevanja i visoke razine roditeljskih zahtjeva.
  - Roditelji imaju dobar uvid u ponašanje i aktivnost svoje djece u grupi, pa mogu namjerno ili ne utjecati na odabir djece s kojom će se družiti.
  - Povezano je s popularnošću djeteta u skupini vršnjaka

RODITELJSKI ODGOJNI POSTUPCI

- **Popustljivost** – najmanje efikasan stil - uključuje visoku razinu razumijevanja i topline i nisku razinu roditeljskih zahtjeva. Nedovoljna kontrola, pomanjkanje pravila i ograničavanja predstavlja rizične čimbenike u razvoju djece, te moguća devijantna ponašanja (Deković, Raboteg-Šarić, 1997)

RODITELJSKI ODGOJNI POSTUPCI

- Aspekti pojedinih roditeljskih stilova odgoja djeteta kao što su:
  - toplina, usuglašenost i pristupačnost, bili su povezani sa socijalnom kompetencijom djece, dok su
  - upravljanje, neusuglašenost, prisila i popustljivost korelirali s deficitom vještina i problemima u ponašanju.
- Siromaštvo u socijalnim vještinama i deficit u vještinama bilo više prisutno među djecom koja su imala iskustvo
  - obiteljskog raskola (t.j. bračna nesloga, razvod) i
  - disfunkcije (t.j. depresija roditelja, zlostavljanje djeteta).

RODITELJSKI ODGOJNI POSTUPCI

- Povezanost između stroge discipline koju primjenjuju roditelji i antisocijalnog ponašanja djece neovisna je o socio-ekonomskom statusu i djetetovom temperamentu i djelomično posredovana neadaptiranim obrascem PSI
- Djeca iz nasilne roditelj-dijete interakcije uče opozicijsko ponašanje koje se generalizira na odnose s vršnjacima
- Djeca izložena konfliktnim bračnim odnosima ili zlostavljanju više su opozicijska u svojim interakcijama s vršnjacima i manje uspješna u formiranju prijateljstva

RODITELJSKE ULOGE

- Majka i otac svojim ulogama različito doprinose društvenom i socijalnom razvoju djeteta.
- Specifični oblici interakcije s majkom i s ocem različito su povezani s različitim dimenzijama vršnjačkih odnosa.
- Istraživanja ukazuju na nužnost razlikovanja interakcije s majkom od interakcije s ocem (Deković, Raboteg-Šarić, 1997)
- Djeca koja svoj odnos s ocem procjenjuju s prihvaćanjem, potporom i brigom jednako tako procjenjuju i svoj odnos s najboljim prijateljem (Klarin, 2002)

RODITELJSKE ULOGE

- Emocionalni ton u interakciji roditelj-dijete, posebno u igri s ocem, utječe na djetetove socijalne vještine i odnose s vršnjacima
  - Više uzajamno negativnih djelovanja s ocem:
    - više uzajamno negativnih interakcija s vršnjacima
    - izbjegavani, agresivni i manje prosocijalni prema vršnjacima
- Djeca koja se osjećaju odbačeno od strane majke pokazuju veću agresivnost u odnosima sa vršnjacima (MacKinnon – Lewis i sur., 1997.)
- Nedovoljna briga majke za probleme djeteta, s jedne strane, i niska razina prihvaćanja od oca, s druge strane, čini se, značajno utječu na socijalno samopoštovanje - stvaranje neadekvatne slike o sebi u socijalnom kontekstu. Djeca koja imaju slabije socijalno samopoštovanje odbijena su od vršnjaka i ostvaruju manje kvalitetne odnose s bliskim prijateljem (Klarin 2002)

OBITELJSKI UTJECAJ KOD DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Manje vršnjačke socijalne mreže, a posebno relativno odsustvo veza s vršnjacima unutar odgojno-obrazovne institucije, stavlja djecu s teškoćama u razvoju u nepovoljan položaj
  - Ograničeno iskustvo u vršnjačkim odnosima, u kojima se vrlo rano uče pravila i uloge, utječe na brojne procese povezane sa socijalnom kompetencijom
  - Ova djeca imaju manje raspoloživog vremena za druženje s vršnjacima jer sudjeluju u raznim intervencijskim ili terapijskim programima.
-

OBITELJSKI UTJECAJ KOD DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Roditeljska uvjerenja koja se odnose na važnost vršnjačkih veza, kao i roditeljska percepcija o sposobnosti njihove djece mogu doprinjeti motivaciji ili nedostataku motivacije za njihov angažman u širenju vršnjačke socijalne mreže

OBITELJSKI UTJECAJ KOD DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

- Majke djece s teškoćama u razvoju sklonije pripisati razvoj vršnjačkih socijalnih odnosa njihove djece genima ili crtama ličnosti nego iskustvenim procesima (Booth, 1994, 1997; prema Guranick, 1999).
- Majke vjeruju da se socijalne vještine pojavljuju preko dječjeg iskustva s vršnjacima, a ne preko intervencije odraslih

